

TELEGRAFUL ROMANU

Nr. 29. ANULU XIV.

Telegrafulu ese 'de done ori pe septemana: joi'a si Dumineca. — Prenumeratiunea se face in Sabiu la espeditura foiei pe afara la c. r. poste, cu bani gat'a prin scrisori francate, adresate catra espeditura. Pretiulu prenumeratiunei pentru Sabiu este pe anu 7. fl. v. a. ear' pe o jumetate de anu 3. fl. 50. Pentru celelalte parti ale Transilvaniei si pen-

tru provinciile din Monarchia pe unu anu 8 fl. era pe o jumetate de anu 4 fl. v. a. Pentru princ. si tieri straine pe anu 12 pe 1/2 anu. 6 fl. v. a.

Inseratele se platescu pentru inteia ora cu 7. cr. sirulu cu litere mici, pentru dou'a ora cu 5 1/2 cr. si pentru a trei'a repetire cu 3 1/2 cr. v. a.

Sabiu, in 14/26 Aprile 1866.

Escelentia Sea Preasantitulu Archiepiscopu si Metropolitu Andreiu Baronu de Siaguna au sositu eri in depina sanatare in mijloculu nostru.

Eveneminte politice.

Sabiu in 9 Aprilu.

Cuventarea taverniculu Paulu de Sennyei tinuta in casa de susu dupa inchiarea desbateriloru asupra adresei casei deputatiloru, au facutu sensatiune. Ea merita tota atentiunea pentrucu ni se pare ca intrens'a e depinsu programulu regimului intregu. Vomu publicá-o si noi. Adres'a dupa cum vomu vedé mai la vale se primí cu o majoritate de 4 voturi. — Cas'a deputatiloru au trebuitu sa si mute tinerea siedintieloru iara in sala museului, pentrucu din intocmirea cea rea acustica a casei dietali, resunetulu e asiá de mare, incátu nu se póte intielege omu pre omu, din cea mai mica departare. Deák carele fu bolnavu ia parte iarasi la siedintie. Majthényi, carele au adusu estrasulu din protocolulu siedintiei din urma a casei magnatiloru fu primitu in casa dep. cu eljen, se intielege de bucuria, cáci in casa de susu se primí adres'a deputatiloru. Se amintimu aici, ca bucuria in Pest'a in urm'a cuventarei Taverniculu e forte generala, se dice, ca aristocratii, carii cu ce-va mai inainte erau stigmatizati de tradatori, acum suntu adorati. Incantarea sa fia mersu asiá departe incátu sér'a, dupa ce se tinú de cátra tavernicu cuventarea, voiau se-i faca o serenata, pe carea taverniculu intielegendu de mai inainte, au oprit'o sa nu i se faca.

Insemnatare mare are aceea ce s'a petrecutu mai departe in casa deputatiloru. Acést'a e, judecat'a lui Deák asupra unei propuneri facute de cátra románi, cá in comisiunea pentru cestiunea natiunalitatiloru, pentru insemnatarea cestiunei, sa se alega unu numeru corespundietoriu de membri din tote natiunalitatile. Deák, care anevoie ese din punctulu seu de vedere de advocatu, de astadata au aflatu, ca casa nu are de a negociá cu natiunalitatile cá cu partide. Cas'a (diet'a) dice elu, nu representa natiunalitatile ci tier'a. Aci se tratéza de deslegarea unei cestiuni in interesulu intregului si asiá nu aru fi cu scopu de a prescrie numerulu membriloru si a legá (?) increderea. Dupa o disputa lunga si infocata, la care au lualu parte multi si din deputatii románi („Concordia aminteste si de o episoda intre dep. Gojdu si Babesiu) si serbi etc., propunerea se respinge.

Despre deputatii regnicolari croati, cari suntu acum de mai multe zile in Pest'a se spune, ca suntu forte bine primiti. Membrii acestei deputatiuni se vedu si prin cluburile magiare. Siedintia cea dintaiu formala se tinú in 21 Aprile n. sub presiedintia numai a lui Majlath. Protocólele se póta in limba magiara si croata. Desbaterile e verosimulu ca voru fi secrete si ceea ce se va publicá din acele siedintie, va fi numai cu invoirea ambe partiloru deputatiunei regnicolare.—

In privintia celoru ce se referu la politic'a din afara ni se asigura din tote partile, ca astadi ne aflamu in o fasa noua si cu totul pacifica. Cursulu bursei nu aru fi dara de astadata barometruulu celu adevratu politicu, cáci cu tote scirile de pace galbenii au suitu agiulu cu 6 xr. de alalta eri.

Diuariele de Vienn'a aducu sciri oficióse din Bavari'e, ca pericululu resbelicue delaturatu si ca Austri'a au propusu desarmarea in unu modu, incátu a fostu primitu si de Prussi'a.

Proiectulu de reforma datu de ministrulu presiedinte alu Prussiei este unu objectu, de care se vede ca se intereséza tota Germani'a. La August'a (Augsburg) se aduna o conferintia de ministrii stateloru mijlocii germane. Invitati la acésta conferintia suntu ministrulu primu din Bavari'a, Saxoni'a, Württemberg, Hessen Darmstadt, Baden, Weimar, Gotha si Meiningen. Scopulu acestei conferintie e o intielegere asupra proiectulu prussianu, pentrucu in adeveru sa se póta realisá reformarea federatiunei si cá si pre viitoriu sa se incungiure unu conflictu cá celu tocm'a delaturatu.

Din Parisu sa scrie ca conferintiele in cestiunea principatoru románe unite 'si voru re'ncepe lucrárilu. Memorialu diplomatique dice, ca alegerea principelu de Hohenzollern aru fi o im-

provisetiune a lui Bratianu, fara de a fi intrebatu mai inainte de acést'a si pe regele Prussiei. Diuariele prussiane se geréza in tempulu din urma fatia cu alegerea acést'a, cá candu aru fi surprinse si dicu, ca principele Carolu Ludovicu nu aru fi sciutu nimic'a despre acést'a. Alte diuarie insa voru sa scia ca tota pedec'a vine dela St. Petersburg si ea si Napoleonu inca aru fi aplecatu de a asiediá unu Domnitoriu provisoriu pre vre-o 4—5 ani, alesu din sinulu tieriei.

Din Itali'a amintimu semnificativ'a observare a „Cor. gen.“ despre regele Victoru Emanuelu, mai alesu unde vorbesce despre cele ce privescu mesurile luate din partea acestui'a spre imputinarea speseloru tieriei. Acea foia oficiósa dice, ca regele e cu multu mai sinceru cátra poporulu seu decátu acest'a cátra regele.

De alta parte cetimu, ca unu feliu de intielegere intre Itali'a si Prussi'a totu aru fi esistandu, care la tempu se póta deveni o aliantia, si cárei imp. Napoleonu nu i aru face greutáti. „Italie“, o foia ce apare in Turinu, vrea sa scia ca Napoleonu la casu candu Itali'a aru castigá Veneti'a, pentrucu laisser faire aru luá Sardini'a. „Times“ au aflatu de bine a luá notitia despre acésta scire.

Despre atentatulu din Petersburg aflamu, ca unu Iosifu Comissarow fostu iobagiu, iara acum sodalu de caciularitu, au lovitu pe ucidiatoriu preste cotu in momentulu, candu erá sa se descarce pistolulu asupra imperatulu. Acestu Comissarow fu dusu in Palatu unde imperatulu inaintea tuturoru demnitariloru ia multiamitu pentrucu purtarea s'a si in fine l'a facutu nobilu. Ucidiatoriuulu e russy si staruesce inea a nu marturisi nimic'a despre sine. Niscari scrisori si nisce otrava aflate la densulu dovedescu numai atát'a, ca elu au fostu pregatitu de mai nainte spre asiá ce-va si ca la acésta fapta aru mai fi si altii cointiesi. Sér'a dupa scaparea vietiei imperatesci tota cetatea fu iluminata.

Din Romani'a aflamu dupa diuariele de acolo ca principele Carolu e alesu de domnitoriu alu Romaniei. „Presse“ din Vienn'a are o coresp. orig. din Iasi despre cele petrecute in 3/15 Aprile, din care s'aru vedé, ca nu inflointi'a rusésca, ci nectactulu regimului provisoriu aru fi provocatu sangerósele scene petrecute acolo. Viitoriuulu celu mai deaprópe credemu ca va reversá lumina asupra acestui evenimentu. Publicamu mai la vale alu doilea actu alu guvernulu provisoriu in privintia limbei románe.

Inainte si dupa 20 Septembre 1865.

Studii despre constitutiune si partide in Austri'a.

I.

Continuitate de dreptu si necontinuitate de idei.

(Urmare din nr. 28.)

La anulu 1850 aparú scrierea: „Despre egala indreptatire a natiunalitatiloru din Austri'a“ (de N. N. Pest'a, Hartleben), ceea ce in 1851 esi in editiunea a dou'a si de a cárei autoru se dechiara baronulu Iosifu de Eötvös. Tota scrierea e indreptata contr'a temerei purcediatóre din primirea acelu principiu, dar nici decum contra Austriei constitutiunale, cum adeca aceea are sa fia dupa constitutiunea din 4 Martiu (pag. 54.) Scrierea dice espresu, ca numai puncte singuratice aru poté fi in constitutiunea dela 4. Martiu, cu privire la care „aru trebui sa sufere acést'a, dupa parerea autorulu, óre care schimbári“ (pag. 192), si ca autorulu privesce „de problem'a ce trebuie sa se deslege in monarchi'a austriaca“: „intemeierea unui statu tare unitariu“ si „mijlocirea intre pretensiunile ratiunale intemeiate pe dreptu istoricu alu partiloru singuratice ale monarchiei si intre recerintiele unitatii“ (pag. 123 s. a.).

Dupa siepte ani dela acestea, candu se audí, ca monarchulu vrea sa faca o rotunda prin regatu au compusu contele Emiliu Dessewffy unu memorialu nou, carele era ca sa-lu amanueze cardinalulu primatu Scitowsky Imperatulu. Intre alte se dicea acolo: „In rugarea nostra nu se afla nimic'a, ce aru fi in contradicere cu interesele Majestatei Vóstre si cu unitatea monarchiei. Noi nu creámu dreptu prerogative, fatia cu celelalte popóre ale imperiulu, noi ceremu numai

aceea, ce ni este pretiosu, nu aceea ce aru fi acelor'a pagubitoriu. Suntema din tóta anim'a gat'a a contribui dimpreana cu ceilalti supusi ai Maj. V. la tóte, câte suntu de lipsa pentru sustinerea monarchiei intregi, la tóte câte suntu de lipsa pentru inaltiarea vadii si pentru intarirea puterei monarchiei. Puterea Maj. V. si tari'a imperiului e sigurant'a nóstra si in bunastarea comuna a monarchiei face prosperarea nóstra. Unitatea monarchiei, inaltiate Dómne, este aquisistiunea a sute de ani, este rezultatulu conlucrárei puterilor naturali a imperiului." Acést'a petitiune purtá 131 de subsemnatori si se póte dice ca representá tóte partidele si colorile de partide, cu esceptiunea emigráiloru si revolutiunariloru de specialitate.

Ací se aflau numele celor doi cancelari de ordinóra din Ungari'a si Ardélu, a celoru trei principibisericesci din Strigoniu, Vespriumu si Cinadu, dara si cele a lui Colomanu de Ghiczy, Gavriilu de Lonyai, a cont. Edmund Károlyi si a baronului Iosifu de Eötvös.

Acestu in urma amintitu patriotu au publicatu cu doi ani mai tardiu o scriere despre „garantiile puterei si unitátiiei Austriei (Lipsi'a, Brockhaus, 1859) care trebuie privita de unu fruptu maturu alu observatiunii si meditatiunii in restempu de diece ani si alu impartasirei imprumutate de idei cu barbati de asemenea pareri." Bar. Eötvös demustra in acea scriere, „ca legatur'a, ce a tinutu la olalta diferitele provincii inainte de 1848" „a fostu numai dreptulu legitimu alu monarchului" (pag. 20), dara s'aru insielá cine-va fórté, candu aru crede, „ca in restempu de trei sute de ani, de candu se tinu tierile aceste de statulu intregu, aru fi pututu trece fára de a lasá vre-o urma, si ca atunci candu, consciinti'a generala austriaca inca nu se latia din deregatoria, aceea aru fi lipsitu cu totul (pag. 39). Autorulu e petrunsu de convingerea, „ca legatur'a unionei personale, ca acela gradu de unitate, ce lu posedea monarchi'a inainte de 1848 nu mai e de ajuns" (pag. 52 si ur.), precum in genere nu se mai potu restatori acele referintie care sustau inainte de 1848. Inainte de tóte defectuositatea uniei este aceea ce produce revolutiunea, defectuositatea unitátiiei au nimicitu in decursulu acelei'a tóte sperantiele, ce se legau de acést'a unitate si recerinti'a cea mare si imperiós'a a Austriei esí acum cási atunci unitatea statulu (pag. 35). Capitulu celu frumosu: „Garanti'a cea maibuna a unitátiiei Austriei e o constitutiune", este dedicatu demonstrárei, ca dintre tóte mijlócele, ce se potu aduce inainte pentru intemplantia unitátiiei Austriei, celu mai corespunditoriu e introducerea unei forme constitutionale de regimu pentru statulu intregu (pag. 44), déca, dupa cum lamuresce autorulu la pag. 53, „afacerile, ce suntu comune statulu intregu se voru transpune uneilegislativeconstitutionale comune statulu intregu." Constitutiunea dela 4 Martiu 1849 trebuie privita dreptu de o incercare plina de rezultate de a ajunge la tint'a acést'a; pentrucu ori cátu de mari aru fi defectele acelei'a (constitutiuni), va concede fia-care nepreocupatu, „ca ea contine totu, ce trebuie sa ne servésca de base la organizatiunea definitiva a statulu, si ca „acést'a constitutiune, data cu cuviinciósa consideratiune a celoru mai multe referintie austriace, cuprinde mai tóte acele principii, ce trebuie sa servésca de base la institutiunile de státu ale Austriei constitutionale (pag. 203). Eötvös crede ca defectele constitutiunii din 4 Martiu 1849 nu suntu de natura de a nu se poté indreptá; ba ce e mai multu, elu e „convinsu ca prin introducerea constitutiunii defectele indata s'aru poté inlaturá" (pag. 205) Demna de tóta luarea aminte e observarea la pag. 185 despre gruparea partideloru candu „va esístá unu parlamentu (Reichstag) comunu, cáru se voru strápunetóte afacerile ce privescu pe statulu intregu." (Va urmá).

Cuventarea ce a tinutu presiedintele casei magnatiloru Taverniculu d. Paulu Sennyei,

in siedinti'a din 18 Apr.

„Cetindu séu audiendu cine-va criticárele, ce s'au ivitu ici colé, póte si pre terenulu diuaristicii, aru poté, si nevoindu, vent la cugetulu, ca póte barbati regimulu de acum santu acei'a, cari intr'o voia buna au suspinsu constitutionea. E in sa cunoscutu, ca la constituirea guvernulu actualu s'a luat in socotintia chiaru si scopulu a cel'a, ca M. S. doriá a se inaintá restaurarea stárei legali, si asiá si guvernulu acést'a face din acea cestiune obiectu de campanie seriós'a, ca óre starea legala póte-se restaurá séu ba, — si déca nu, ce cale aru fi mai potrivita spre a ne scóte din acestu labirintu cátu se va poté mai curendu?

Incátu pentru cestiunea prima, me voiu provocá numai la aceea, ca nunumai in fia-care ramu alu administratiunii, ci in tóte relatiunile vietiei private s'au formatu atari stári faptice, cari din punctulu de vedere alu legalitátiiei astadi si pán'atunci nu se potu regulá, pána ce legile nóstre ná voru fi intregite; acést'a e unu

lucru mare, dupa o atare sguuire si schimbare, ce relatiunile nóstre sociali au suferitu dela an. 1848 incóce; candu legilatiunea stagnéza 17 ani, si potu dice, fenomenele de tóte dílele a vietiei comerciali si industriali si interesele incepundu dela relatiunile agrarie, darea, indetorierea la militia si preste totu toti acei rami ai administratiunii, cari stau in legatura cu viet'i'a de tóte dílele, cu interesele cele de tóte dílele si mai nemijlocite ale poporulu, — au creatu atari stári faptice, cari in respectu formalu séu realu, ce e dreptu, nu-su legali, in sa pentru individiu singuratici, chiaru pentrucu au sustatu 17 ani, forméza o pretensiune atátu de momentós'a a indreptátiiei si a interesulu privatu, cátu nu se potu ignorá cu totul.

Aceste observári se referescu la afacerile nóstre interne. Cu multu mai momentós'a e relatiunea nóstra cátra provinciile de dincolo de Lait'a. Aici afláramu noi o stare publica, care erá o negatiune a dreptulu de státu ungurescu. Greutatea acestei stári ce e dreptu, a delaturat'o deocamdata intieptiunea Majest. Sale, in sa sistemulu — nu potu negá — pré centralisticu de 17 ani a defasiuratu nenumarate interese si afaceri comuni, cari orata lips'a tratárei comune si a indestulirei comuni, si cari nu se potu deslegá de odata, nici se potu lasá oscilandu in nesecuritate, fár' de a provocá cea mai mare neodichnire in tierile de dincolo de Lait'a. (Adeveratu! Asiá este!) Inalt'a casa a potutu observá din esperiinti'a propria, ce temeri a provocatu in tierile de dincolo de Lait'a emiterea manifestulu din Septembrie! Déca acum, afara de conclusele provisorie ale acelu'a, s'aru mai fi deslegatu in sa si statorirea si comun'a tratáre a amintiteloru interese si relatiuni comuni, atunci dupa acele asiome pré momentós'e, cari se amintira si astadi, in urm'a cároru adeca rótele vietiei de státu nu e iertatu sa stee nici pe unu minulu, — atunci, in tierile de dincolo de Lait'a s'aru fi provocatu o atare suspitiune si o atare reactiune, care pré usioru aru fi potutu servi de pedeca deslegárei. (Adeveratu!)

Deci déca-mi dice cine-va, ca elu aru fi taiatu nodulu gordicu alu totororu greutátiloru in dóue, i admiru curagiulu si cetezarea; si déca politic'a lui aru fi succesu, m'asiu plecá inaintea desteritátiiei lui; in sa eu marturisescu, ca noi n'amau avutu nici curagiulu nici desteritatea aceea; pentrucu pre noi ne conduse acea convingere, ca in viet'i'a privata omulu si póte pune in periculu averea si viet'i'a, pusetiunea politica si reputatiunea persoanei sale proprie, in sa a pune in periculu, nu e iertatu (Aplause vii.) Si cu referire la acést'a un'a, inalta casa, nu ve faceti nici o ilusiune, cu acést'a un'a fia patri'a cu sine insasi in chiaru, ca aici se tratéza de esistinti'a séu ne esistinti'a nóstra! (Sensatiune.) De greutátile aceste guvernulu dede indata la organizarea lui, si precum amu observatu, s'a desbatutu cu petrundero si campanie seriós'a: in ce modu aru trebui a se trece preste acést'a stare, spre a poté pregati pentru venitoriulu de aprópe, terenulu legalitátiiei possible. Unu unguru nu potea dá aicea decátu numai unu svatu si Maj. Sea s'a induratu a primi acestu svatu, svatulu acést'a in sa sta intr'aceea, ca: trebuie a se conchiamá diet'a ungarésca si a i se propune cu tóta francheti'a si sinceritatea tóte greutátile acele, cari impedece deplin'a restaurare a legalitátiiei si a se provocá sa intinda mana de ajutoriu la delaturarea acestoru greutáti si mána 'n mána cu regimulu sa indestulésca pretensiunile pusetiunii si sa oblesca calea, care póte duce la cararea legalitátiiei.

Deci déca cine-va me intréba: ca avat'a séu are guvernulu ungurescu unu programu determinatu? acelu'a-i respundu cu plábulu nostru de operatiune desemnatu chiaru acum cu grab'a, si mi esprimu totodata convingerea intr'acolo, ca in mijloculu greutátiloru binecunoscutu, nici decátu nu s'a potutu face unu programu mai constitutionale si mai patrioticu. (Asiá e!) In privinti'a acést'a guvernulu spriginitu de cugetele parintesci si gratiós'a incedere a Maj. Sele, a propasitu consecinte, si pociu dice fára de nemodestia, pán'acum n'a castigatu rezultate putine. (Asiá e!)

Cá sa se póta intr'unu diet'a ungarésca, au trebuitu a se delaturá prin manifestulu de Septembrie inainte de tóte acele pedeci, cari stau in contradicere cu drepturile neprescriptibili ale Ungariei. Acést'a a fostu din partea regimulu cea mai stralucita recunosceré a continuitátiiei de dreptu, possible in relatiunile de fatia. Emiterea manifestulu din Sept., nu s'a intemplantu pentru aceea, cá provinciile de dincolo de Lait'a sa se marginésca óre cum in drepturile loru constitutionali, in libertatea loru, séu in folosinti'a acelor'a. (Va urmá.)

Dela diet'a Ungariei.

Presiedintele casei deputatiloru Szentivanyi erá pe aci sa se retraga dela ducerea presidiiu dietale si mai departe. Acum inse vedemu ca pre láng'a tóta bolnavirea sea, din caus'a cárei vrea a se retrage, totusi s'a decisu a mai remané in sa in fruntea dietei. Erá multa vorba despre ocuparea loculu de alu doilea vice-pres. Unele diuarie mersere in zelulu loru asiá departe incátu lu oferea fára nici o reserva deput. Brasiovulu Fried. Bömches. In sied. diet. din 16 Aprile s'a vedintu, ca lumea se insielá in calculu, cáci rezultatulu scrutiniulu fu pentru Carolu Zeyk de vicepresied. cara

loculu de notariu, care asemenea se află rezervat pentru un ardelenu lu capeta Franciscu Oesvai. Nu e de a se trece cu vederea din siedinti'a acést'a impregiurarea, care dedù locu unei dispute pentru acustica cea rea a casei. Se plangeau unii dintre deputati, ca nu au auzit nimic'a din cele ce se citeau și se vorbeau, alții iara, ca ei nu aru puté corespunde chemârei lorú cá deputati, fâra de periclitarea sanetatiei, séu apoi sa fia auditi și întielesi numai de o parte a casei. Bar. Eötvös recomânda o alta asediare a scaunelorú și si da parerea, ca mai bine aru fi cá sa se denu-mésca o comissiune de specialitate, care sa indrepte tóte defectele acustico ale casei asiá încâtu fia-care membru sa nu mai vina în positiune de a fi de fatia la o discussiune la carea sa nu póta audi apriatu totu ce se discuta acolo.

Dupa ce s'a intemplatú alegerea de mai susu, la care mai e de a se adauge și acelorú 15 membrii ardeleni in comissiunea pentru afacerile comune și dupa unele și alte observâri, cas'a dechiara a se constitui in conferintia privata și din cauzele acustice de astadata a se abate dela regulamentulú casei și a lasá galeriile ocupate de ascultatori. Dar și conferintia se redica dupa ce se facu mai multe probe cetindu-se in diferite pârti ale casei și dupa ce se mai otaresce odata comissiunea de specialitate, amintita in siedinti'a publica a casei.

In siedinti'a din 18 Aprile a casei deputatilorú se cetesce dupa verificarea protocolului, rezultatulu alegerei ardelenilor in comissiunea de afacerile comune si adeca: cont. Lupu Bethlen alesu cu 227 voturi, Frid. Bömches cu 227, Iosifu Hossu cu 227, Carolu Zeyk cu 227, cont. Em. Miko cu 227 cont. Goth. Kun cu 225, cont. Ioann Bethlen, bar. Gabr. Kemény, Grigoriu Simai, Carolu Torm'a cu câte 224, Frid. Fehdenfeld, Ioann Geczö, Iosifu Zimmermann cu câte 222, Ladisl. Tisz'a și Michailu Mico cu 221.

Se cetesce apoi o scrisóre dela Alb'a regala, adresata dielei spre a luá parte la serbarea descoperirei monumentulu lui Vörösmarti ce se va tiné in 6 Maiu a. c. Se otaresce ca acei ce voru dintre membri a luá parte se mérga sub conducerea vice-pres. Carolu Zeyk.

Dupa-ce ref. mai cetesce alte harthii adresate casei sa asculta raporturile verificatóre dintre cari insemnámu a deputatilorú Balomiri și Tulbasiu și cont. Al. Bethlen raportate de Hossu care se verifica definitiv. Se mai verifica Andreiu Medanu din Chióriu, Gustavu Lang și bar. Löventhal s. a. Dupa acestea si da comissiunea de specialitate prin cüestorulu casei parerea, despre schimbâ-rile cari aru fi de lipsa, pentrucá cas'a sa numai intempine neplacerea de a nu întielege din cauza resunetulu pre vorbitori și cu aceste se incheia siedinti'a. Cea mai de aprópe s'a otaritu a se tiné sambatá in 21 Aprile.

In cas'a magnatilorú au fostu desbateri infocate asupr'a primirei séu neprimirei adresei casei deputatilorú.

Pre lângá tóte incordâriile la votarea nominala s'a primitu acea adresa cu o majoritate de patru voturi. Partid'a deakiana a fostu multiamita de acést'a invingere.

Principatele române unite. A. D.

Locotenintia domnéscá
a Principatelorú române unite.

La toti de fatia si viitori sanetate:

Asupr'a raportulu dlui ministru Secretaru de statulu la departamentulu instructiunei publice si cultelorú, sub nr. 1890. *)

Avendu in vedere jurnalulu Consiliulu nostru de ministri, incheiatu in siedinti'a dela 12 Martiu curentu.

Audiendu si opiniunea Consiliulu de Statu.

Amu decretatu si decretámu:

Art. I. Regulamentulu pentru formarea societâti literarie române, se aprobâ de noi precum urméza:

Regulamentulu pentru formarea societâti literarie române.

Art. 1. Se va formá in Bucuresci o societate literaria cu misiune speciale: a) De a determiná ortografi'a limbei române. b) De a elaborá gramatic'a limbei române. c) De a incepe si realisá lucrarea dictionariulu românu.

Art. 2. Societatea va tiné siedintiele sele in palatulu Universitâti.

Art. 3. Societatea va fi subventionata de statulu si va avé dreptulu de a primi legáturi si ori ce ofrande.

Art. 4. Societatea se compune acum pentru intâ'a óra din urmatorii membri: a) Din trei membri din Romani'a de peste Milcovu; b) Din patru membri din Romani'a de dincóce de Milcovu; c) Din trei membri din Transilvani'a; d) Din doi membri, din Banatu; e) Din doi membri din Maramuresiu; f) Din doi membri din Bucovina; g) Din trei membri din Basarabi'a; h) Din doi membri din Macedoni'a.

Art. 5. Societatea își va alege presiedintele, vice-presiedintele si secretarii din sinulu seu.

*) publicatu in nrulu trecut.

Red.

Art. 6. Societatea póte a'si inmultí, dupa nevoia numerulu membrilorú sei.

Art. 7. Pentru asta-data, ministerulu instructiunei publice si alu cultelorú, va invitá la societate deadreptulu pe acei barbati din tierile locuite de români, cari se deosebescu prin meritele si lucrâriile literarie.

Art. 8. Ministerulu instructiunei publice si alu cultelorú va avea in vedere ca, la alegerea de astadata a membrilorú, dupa art. 4 se fia reprezentate fiacare din limbele ne-o-latine si din limbele Statelorú vecine, cari au avutu influintia asupr'a formatiunei limbei române.

Art. 9. Prim'a intr'unire a societâti va fi la 1-iu Augustu 1866; sesiunea acést'a va fi de dóue luni celu multu.

Art. 10. Indata dupa intr'unirea societâti, ea va formá statutele ei definitive, cari voru fi supuse aprobârei domnesci.

Art. 11. In aceste sesiuni va discuta bazele dupa cari urméza a se elaborá dictionariulu si gramatic'a: va desige modulu cum are a se aduná materi'a si formele limbei din tóte tierile locuite de români, va decide de cátra cine si cum sa se lucrede celo dóue cárti din materialulu adunatu.

Art. 12. Ministrulu instructiunei publice si alu cultelorú va procurá membrilorú din provinciile vecine, pâna la formarea budgetulu ei separatulu, cate 80 galbeni spese de voiaju (calatoria) si cate 2 galb. diurna, cara membrilorú din Principate cate 30 galb. voiaju si 2 galb. diurna pe totu tempulu cátu voru tiné siedintiele literarii.

Art. II. Si celu din urma, Ministru nostru Secretariu de statulu la departamentulu instructiunei publice si cultelorú, este insarcinatu cu aducerea la indeplinire a acestui decretu.

Datu in Bucuresci, la 1 Apriliu 1866.

N. H a r a l a m b i e.

Ministrulu secretaru de statulu la depart. instr. publ. si cultelorú.

C. A. R o s e t t i.

Dámu publiculu aici in estrasu dupa „Românulu“ unele date despre

Adunarea dela câmpulu libertâti. A. D.

Dumineca la 3 Aprile, o multime fósse numerosá, dieci de mil de cetâtieni se adunasera pe câmpia libertâti.

Adunarea anuntiatá pentru amédí, incepù prin unu serviliu divin, oficialulu de sânti'a sea Archiereulu Calistu.

Se dete apoi cetire de cátra dd. Carad'a si Ciocarlanu proclamatiunilorú guvernulu in privintia plebiscitulu. Apoi, d. Dim. Ghic'a, luandu cuventulu si declarandu ca nu vorbece cá ministru dar cá cetâtienu, își espresse multiamirea de care erá stapanitu vadiendu inainte-i acestu poporu românu demnu de simpatiele si afectiunea lumei întregi pentru suferintiele lui, acestu poporu care dovedise in atâtea ocasiuni ce scie face candu suntu in cestiune drepturile tieriei, si conchise aretandu ca numai alegerea principelui Carolu I, cá suveranu alu României ne putea scapá de tristele ispite ale trecutulu, numai astu-felu putemu pune capetu tutoru intrigeloru si paralisá incercâriile culpabili ale réu voitorilorú nostri. Sa dicemu prin urmare, adaogi D. Dim. Ghic'a, sa tráiesca Carolu I. si sa votámu cu totii alegerea sea.

Dupace refera cuvintele mai multoru oratori continua Romanulu:

„Sensatiunea insa cea mai mare, urâriile cele mai viue, miscarea cea mai atingatóre fu candu d. I. Bratianu, se vedíu pe tribuna. A trebuitu mai multu de cinci-spredece minute pentru cá sa póta luá cuventulu, atâta erá de mare entusiasmulú si uralele multimei.

Candu se facú linisce si tãcere, d. Ioann Bratianu díse ca:

Déca a adastatu aprópe o óra pâna sa se urce la tribuna, este ca își inchipuí'a, credea ca adversarii principulu domitoriulu strainu aveau sa via sa se pronuntie acolo in fati'a lumei, in tóta libertatea in contr'a lui, se arete argumentele, ratiunile cari le dau o convictiune contraria cu a partizanilorú principelui strainu. Dar nu! ei au tãcutu, n'au fostu nici unulu care sa se presente, pentru ca acei inimici nu suntu deprinsi a lucrá la lumin'a dilei, ei conspira in intunerecu, sioptescu pe la urechia, le este frica sa se arete. Via unulu, a adaogitu d. Bratianu, déca este sinceru, si espuia si pe fatia opiniunea sea. Toti cáti se afla presenti voru avea paciintia alu ascultá, si chiaru însusi dlui, de va fi convinsu, va adoptá ide'a lui. Principele strainu este astadi salvarea, este independintia României. Ori cátu de bunu aru fi unu domnu pamenténu este peste putintia de a fi scutitu de slabiciunile omenescei, de afectiuni cátra rude, cátre amici. Ori care aru fi pamenténulu trebuie neaparatu se aiba déca nu unu frate, unu amicu, celu putínu canoscuti cátra cari naturalemente aru fi atrasu, ceea ce aru dá locu iarasi la nemultiamiri si intrige, pre candu unu principe strainu, venindu fâra simpatie si antipatie, va privi pe toti cetâtienii de o potriua, va avea pentru toti o mesura, o dreptate. Afara de acést'a prin alegerea unui principe strainu, romanii s'aru inrudí cu marile puteri europene, ceea-ce le-aru asigurá sprijinulu si ajutorulu lorú in casu de eventualitati.

Suntu unii cari se pronuntia in principiu numai pentru principe de vitia latina. Cari suntu in sa, a intrebatu d. Bratianu, acei'a? In Europ'a nu suntu decâtu patru puteri de vitia latina: Franci'a Itali'a, Spani'a si Portugali'a. Déca s'aru luá unu principe din ai Italiei, Austri'a n'aru puté ingaduf acést'a, si unu resbelu aru fi consecinti'a unei asemenea alegeri.— In capulu Spaniei se afla Burbonii, acea lepra, riia de care se silesce sa scape Spani'a. Cine aru fi acel'a care aru cutezá sa propuia unu asemenea candidatu pentru tronulu Romaniei?

Cátu despre Portugali'a, acolo nu este decâtu unu singuru Principe, si pe acel'a i'lu iubescu atátu de multu Portugesii, încátu numai prin o putere numerosa, numai invingandu-i aru putea românii sa-lu ia.

Mai remâne Franci'a. Nimicu mai bunu pentru români, decâtu se aiba pe tronulu lor unu descendinte din acea familia, care a datu Franciei eroi, pe Napoleonii I. si III.

D. Bratianu a vorbitu apoi despre negocierile si de mersurile ce a făcutu lângu imperatulu francesiloru, care i-a declarat ca nu póte consimti la acést'a, numai pentru ca aru resculá tóte puterile in contr'a Franciei, penruca, cu unu principe din famili'a sea pe Tronulu Romaniei, aru dominá Europ'a intréga.

In asemenea impregiurári nu remanea pentru români decâtu perspectiv'a unui altu principe din familiile domnitóre, si între toti, celu care se distingea prin traditiunile constitutionali si liberali ale familiei sele, erá numai singuru principele Carolu de Hohenzolern, alu cărui tata, pentru unitatea Germaniei, i'si cedase ducatul, si este acum capulu partidei liberali in Prussi'a. Afara de ast'a, principele Carolu întâiu alu Romaniei se rudescu cu famili'a lui Napoleone.

Venindu apoi la religiunea sea, d. Bratianu a arelatu ca, nimeni mai multu decâtu Cuz'a care erá ortodoxu, n'a calcatu in picióre dogmele religiunei nóstre, atacandu canónele bisericeii chiaru si facendu din mitropolitii si episcopi, unu felu de functiunari cá ispravnicii si zapcii. Cape lângu acést'a Cuz'a isi facuse unu sinodu numitu alu cărui papa era elu, sinodu care intr'o di era sa schimbe chiaru in fundu religiunea.

D. I. Bratianu termina strigandu: Sa traiésca Carolu I. Sa traiésca Romani'a. Apoi spuindu ca in epocile de regenerare, desbinarea pe terámulu nationale între partide este peirea, cá representante alu poporului, dete o imbratsiare dlui Dimitrie Ghic'a, care declara ca pe acestu terámu a fostu si va fi totdeun'a cu d. Bratianu.

Curiosu lucru. „Trompet'a Carpatiloru“ vorbindu despre aceea-si serbare se exprima in urmatórele:

„Despre adunarea din câmpulu libertáti si despre oratoriile acelei díle, despre sprijinitorii plebiscitului de 1 Aprile, n'avemu a díce acum nimic'a. Noi n'amú fostu la acésta ceremonia funebra, între patru musice, drapata cu colori rosii si colorata cá cadavrele Egipteniloru spre a infacisiá mórtea mai frumósa decâtu viéti'a. Noi n'amú fostu acolo; nu ni-a lasatu anim'a.

Ni se spune in sa ca fisionomi'a dlui Dimitrie Ghic'a, fiulu lui Grigorie Voda Ghic'a antáiu lu Domnu romanu venitu dupa gón'a principiloru straini, erá fórte contractata, si elocinti'a s'a naturale si energica, care in alte casuri are puterea induplecárei, astadata erá rece, incurcata, innodata, silita; si acésta pentru ca acestu discursu pleca din capu eara nu din anima, pleca din diplomatia eara nu din patriotismu, erá notele de gátu, séu mai bine dicendu de capu, eara nu notele de peptu, nu notele de plumáni.

Dara sa venimu la d. Ioann Bratianu care, nevedindu pe nime in prejma, incredintiendu-se bine ca nu e nime in prejma, sfidá, cá predicatorele acel'a ce chiamá pe Voltaire mai anii trecuti de pe amvonulu unei biserice din Parisu, sa vina sa-i respunda la insultele ce facea elu credintiloru lui Voltaire:— „Unde esti? tu Voltaire! nemernicule Voltaire! apostatule Voltaire! ignorentule Voltaire!— Vino!! respunde! respunde-mi acum aci la cele ce demonstru eu pâna la evidentia!!! Imbecile Voltaire! te amú lasatu fára cuventu?— Responde, de! ce ai sa dici? Miserabile Voltaire!“

Nu este asiá, domnule Bratiáne, ca ai facutu intocmai cá predicatorele din Paris, de pe tempulu exiliului nostru, de care predicatore rideamu noi impreuna?!

E lesne sa invoci libertate asiédiatu pe tronulu tiranniei! e lesne sa provoci candu adversarii nu suntu de fatia si nu se potú aflá fatia! Nu, dle Bratiáne; tirani'a pe care o exercitati dvóstra n'a exercitat'o nici Cuz'a, nici Turcii, nici Nemtii, nici Muscalii! Dupa scen'a care ati facutu lui Cogalniceanu, si dupa cele ce provocati dvóstra prin dínuarele serióse ale dvóstra sub forma bufona, a se face altor'a prin Ploesci si prin Bucuresci, este o derisiune a mai vorbí de libertatea parolei, de libertatea opiniunei, de libertatea consciintiei! Despotismulu in numele libertáti; este celu mai cumplitu despotismu care a pututu existá ver odata! Nici odata tirani'a nu este mai crancena de cátu atunci candu se face in numele libertáti!

Sub Némtiu séu sub Românú, candu va incetá despotismulu

Redactoru respunditoriu Nicolau Cristea.

dvóstre, — déca ne veti lasá viéti'a pâna atunci, — vomu lasá si noi istoriei o pagina cu tabloulu liberalismului dvóstre!

V a r i e t á t i.

** Procesu curiosu. In momentul de fatia curge unu procesu asupr'a mai a tuturoru oficialiloru din Tobolsk (Rus-si'a). Guvernatorulu, vice-guvernatorulu, maistrulu de politie, procuratorulu imperatescu si directorulu inchisoriloru, toti suntu pártii, ca „s'aru fi purtatu pré umanu cu prinsii politici“, cu poetulu Michailoff si cu fostulu colonelu Obraciouff. In pâra se aduce înainte, ca nunitii oficiáli aru fi concesu condamnatiloru, a umblá liberi prin cetate, ca iau invitatulu la mésa si ca au tinutu in cetate la sine pré Michailoff preste tempulu otáritu. Mai incolo li se imputa oficialiloru, ca condamnatii au fostu in Tobolsk objectulu unui síru lungu de demonstratiuni simpatice, ca dómnele le-au datu flori si ca vice-guvernatoriulu au purtatu la sine o bucata din lantiulu lui Michailoff dreptu de o relicuia. Cei pártii negá tóte aceste, marturisindu ca cu Michailoff au fostu siliti a tractá mai domolu, penruca bietulu esilatu erá slabu si bolnaviciosu. Se astépta cu incordare esítulu processului carele condamna umanitatea si face din trens'a crima.

** Se scrie din Siri'a comit. Aradu. In marti'a dupa S. Pasci sér'a venindu Cresticiu d. Iovu (barbatu rom. zelosu, cunoscutu on. publicu si din colónele acestui díuaru [Concordi'a Red.]) dela d. Moldovanu notariulu com. cátra casa, candu sa deschida usi'a curtiei, se intemplá un'a din scenele cele mai infiorátore. De dupa unu fragariugrosu ce e chiaru in strada, unu individu necunoscutu vine rapede cátra densulu, si o Ddieule! descarcá unu revolveru in man'a si peptulu lui. Nefericitulu tipá de usturimea glontului si avú inca putere a fugí in pravalia vecina, cerendu ajutoriu a merge la lacasiulu seu, unde storsu de totu de puteri jace acum'a, nici viu nici mortu; fura adusi medici, carii dáu putina sperantia de viétiá. Inca fiindu cu minte sanetósa facú testamentu si prelángu tóte suferintiele ce avú penru natiune dragostea cátra acést'a nu-lu parasí nici in momintele din urma, cáci tóia averea s'a in intielesulu testamentului, au lasat'o asociatiunei penru cultur'a poporului romanu din Aradu. (De alta parte suntemu informati din contra, ca adeca Asoc. aradane n'a testatu ni mi c'a R. Conc.) Acestu barbatu zelosu alu natiunei nóstre de si-aru poté recastigá viéti'a, inimele cele simtítore le-aru implé de bucuria; eara mórtea lui le-va infasiurá in doliu amarú; nu ne remane alt'a a díce, fára: Ddieu resplatésca fia-cáruí dupa faptele sale.— Unu Sirianu.

** Balneologicu. Dela comitetulu administrativu alu báiloru dela Tusná d care báii de mai multi ani s'au făcutu placute atátu prin apele minerale cele pline de putere vindecátore, cátu si prin positiunea cea romantica, ni s'a făcutu imbucuratórea scire ca acestu locu de cura este pusu in stare de a dá p. t. óspeti in annu acést'a multe avantigiuri, de care pâna acum a fostu lips'a cea mai mare.

S'au radicatu mai multe edificii mai mari cu odái de locuitu bine mobilate, asiá încátu in estu anu se voru putea adapostí celu putinu cu vre-o 100 de partide mai multe decâtu in anii trecuti.

Acurat'a analiza a celor n ó ue isvóre ale Tusná dului facuta prin marinimós'a jertfire si mari chieituieli ale civelului din Svitier'a D. Heinrich Moser si esaminata prin universitatea dela Zürich se va publicá in celu mai scurtu tempu spre intrebuintiarea científico-practica.

Basinulu principalu s'au claditu cu totulu de nou, s'au largitu amesuratu scopului si s'au separatu in despartimente penru barbati si penru femei, asiá încátu se potú scaldá ambele secse in despartimentele proprii.— Afara de acést'a s'a mai facutu o scaldá mare, in care se voru puté scaldá fára plata poporulu si servitorii.

S'a implinitu si dorinti'a cea de atát'a tempu simtita prin aceea, ca in intregu tempulu saisonului va locuí, amesuratu contractului, in loculu de cura unu medicu cu o apoteca cá Doctoru alu caldei, precum si prin aceea, ca s'au făcutu penru fiitoru o comunicatiune postala dela báii in tóte directiunile de 4 ori pe septemána. Dr. Ferdinandu Otróbán.

** O adresa a emigrantiloru magiari din Americ'a cátra Deák se publicá in „Wanderer“; Adres'a e din 15 Martiu subscrisa de Nic. Perczel cá presiedinte alu unei reuniuni magiare in New-York, in care se lauda cerbicós'a procederea a dietei si a lui Deák intru aparareá principiului continuitáti.

Cá completare la colect'a penru bis. zidinda in Mercurea, publicata in nr. 11 alu „Tel. Rom.“ este de a se adauge: Ioann Maximu din Lomanu, carele penru susu mentinutulu scopu au contribuitu 100 fl. v. a.

Burs'a de Vienn'a.

Din 13/25 Apriliu 1866.

Metalicele 5%	57 90	Actiile de creditu	130 70
Imprumutulu nat. 5%	61 20	Argentulu	104 50
Actiile de banca	691	Galbinulu	5 04

Editur'a si tipariulu tipografiei archidiececane.